

Sterke-Matti.

(Finlandsk eventyr.)

Det var engang en herremand som var saa rik, at han ikke visste hvor han skulde gjøre av alle pengene sine; men han var saa gjerrig, at om han gav ut en skilling, vilde han straks ha en daler igjen. Pengene sine gjemte han i en stor kiste med syv hængelaaser for, og om natten gik han selv utenfor huset og gjødde som en stor bandhund, for han hadde ikke raad til at holde hund, maa vite.

Men saa var det engang, han skulde fæste sig gaardsgut; da maatte han fare langveis, for hjemme i bygden var ingen at finde som vilde tjene hos ham. Han spændte da hesten for slæden og kjørte avsted. Da han kom til den første gaarden i nabobygden, bandt han hesten ved grinden og gik ind i stuen. Derinde sat husbonden ved bordenden, og paa begge sider av ham sat den ene unggutten efter den andre, og alle saa de ut til at være gode arbeidskarer.

„Er det nogen her som vil ta tjeneste som gaardsgut hos mig?“ spurte herremanden. Nei, det var det da ingen som vilde; for de hadde alle hørt hvad slags kar han var. Da ingen svarte ja, saa sa husbonden tilslut at det laa en fremmedkar borte i pei-

sen; det kunde jo hænde han vilde ta tjeneste. „Hvem er det da?“ spurte herremanden. Men det visste husbonden ikke noget andet at svare paa end at han hette Matti, og var kommet ranglende dit for en stund siden, og hadde lagt sig op i peisen med det samme. „Men du kan jo selv snakke med ham,“ la han til og ropte paa Matti.

„Vent litt! Det har vel ikke nogen hast,“ svarte Matti borte i peisen, og tok til at gjespe og strække paa sig; styg og sotet saa han ut, og luggen hang ned i øinene paa ham; men stor og sterk var han, det kunde en se. „Har du lyst til at bli gaardsgut hos mig?“ spurte herremanden. „Aa nei, lyst har jeg ikke,“ svarte Matti; „men jeg kunde vel friste likevel, kunde vi bare bli enige om lønnen.“ — „Hvad løn kræver du da?“ spurte herremanden. „Aa, jeg faar vel ha mat og klær som de andre guttene, og naar jeg har tjent aaret ut, vil jeg ikke ha anden løn end at kneppe dig en gang paa næsen.“ Men da herremanden hørte det, blev han sint og drog sin vei med det samme; han fik prøve sig frem et andet sted, tænkte han.

Da han kom til nærmeste gaard, saa gik det paa samme maaten der. Ingen vilde ta tjeneste hos ham, for de hadde hørt hvor gjerrig han var; men saa sa husbonden at borte i peisen laa en fremmedkar som nu netop var kommet dit. „Du kan jo spørge ham om han vil ta tjeneste hos dig.“ Og saa ropte husbonden paa Matti. „Vent litt!“ svarte Matti, og tok til at gjespe og strække paa sig, og saa kom han frem, styg og sotet og med luggen ned i øinene. Herremanden spurte ham da om han vilde tjene hos

ham som gaardsgut, og saa gik det paa samme vis som forrige gang. Han vilde ha mat og klær, sa han, og naar aaret var omme, vilde han ha løv til at kneppe herremanden en gang paa næsen. Men da blev herremanden sint og drog sin vei med det samme.

Da han kom til nærmeste gaard, saa gik det like ens; det var ingen som vilde ta tjeneste uten Matti, og han vilde kneppe herremanden en gang paa næsen, naar han hadde tjent et aar. Herremanden var nu kjed av at reise omkring til ingen nytte, og da han hadde tænkt sig om en stund, saa syntes han at Matti blev en svært billig gaardsgut ialfald, og saa fik han vel finde sig i at han for en gangs skyld kneppet ham paa næsen. Saa fæstet han Matti til tjenestegut, og sa at han kunde staa bak paa meierne; selv satte han sig i slæden, og saa bar det avsted, til de kom til herremandens gaard.

Næste morgen kom Matti ind til husbonden og spurte hvad han skulde gjøre. Men herremanden kunde knapt kjende ham igjen; for nu var Matti hverken lat eller sotet, og arbeide kunde han, og aldrig var det nei i hans mund, om han blev sat til det tyngste og groveste arbeidede. Herremanden fik snart syn for at han hadde likesaa stor nytte av Matti som av alle de andre guttene tilsammen; for det fandtes ikke arbeide saa tungt at han ikke orket det. Men da vinteren var gaat, og det blev vaar, saa tok han til at tænke paa aarslønnen. Det var jo svært bra, syntes herremanden, at slippe at lægge ut penger; men det var ikke frit for at han var ræd, naar han saa hvor sterk den nye gaardsgutten var, og han da

kom til at tænke paa at denne fyren skulde kneppe ham paa næsen.

Tilslut blev han rent urolig over dette, og gav sig til at grunde paa om det skulde findes nogen raad til at bli av med Matti. En dag satte han da op sit blideste fjæs og bad Matti gaa bort i utmarken og drive hjem sauene; han kunde ta bra meget niste med sig, for veien var lang. Jo, Matti var straks villig og la i vei. Mens han gik, rettet han baade her og der paa ting som var i ulag; somme steder reiste han op skigarden, andre steder rev han op en og anden vidjebusk som stod i engen. Til slut kom han da frem og gav sig til at lete efter sauene. Men alt det han lette, saa fandt han ingen sauer; han gik sig baade sulten og tørst, og saa syntes han det var paa tide at smake paa nisten. Han satte sig ned ved en lade, som stod i utmarken, og gjorde sig til gode, det bedste han kunde. Men med én gang fik han høre en styg uling og tuting bak laden, og da han skulde se efter, kom der luskende frem en stor ulveflok. „Aa haa, er det slike sauer!“ sa Matti, og saa brøt han av en unggran, og med den drev han hele graabenflokken hjem til herregaarden og slap den ind i sauefjøsset. Da det var gjort, gik han ind til herremanden. „Nu har jeg hentet sauene,“ sa han.

Herremanden undret sig paa hvor Matti hadde faat sauene fra; for i mands minde hadde der ikke kunnet gaa nogen buskap i utmarken for graabenens og bjørnens skyld; men han maatte da bort i fjøsset for at se paa sauene. Da han gløttet ind og fik se graabenflokken, kan det vel hende han skyndte sig med at faa døren igjen. Men han vilde ikke la sig

merke med noget; han gik bort til Matti og sa han hadde røktet sit erende godt og vel, og imorgen fik han gaa ut i hestehagen og hente hjem hesten ogsaa.

Jo, det skulde Matti gjøre. Han drog avsted med bidslet paa armen; men alt det han lette, saa kunde han ikke finde nogen hest. Han blev træt og satte sig ned ved et lidet tjern for at hvile sig, og der fik han se det laa en halvætt hund. Bedst som han sat og undret sig paa hvad slags dyr som hadde hat fat i den, hørte han noget komme knurrende og tassende, og da han skulde snu sig og se efter, saa kom det frem en stor bjørn, som skulde hit og æte op resten av hundeskrotten. „Aa haa, er det slik hest!“ sa Matti; men hjem skulde den nu, mente han, sprang op paa ryggen av den og klemte bislet ind i munden paa den. Og dermed red han bamsen hjem til herregaarden og bent ind i stalden. Saa gik han ind til herremanden. „Nu har jeg hentet hesten,“ sa han. Herremanden undret sig paa hvad dette var for slags hest; for han tænkte paa saueflokken som Matti hadde drevet hjem; han gløttet bare saa smaat gjennem stalddøren; men da han fik se bamsen, var han ikke længe om at faa døren igjen. Allikevel vilde han ikke la sig merke med noget; han gik bort til Matti og sa han hadde røktet sit erende godt og vel denne gangen ogsaa.

Herremanden tok nu atter til at grunde paa hvad han skulde gjøre for at bli av med Matti; for han var ræd det gik paa livet løst, om en saa sterk kar skulde kneppe ham paa næsen. „Imorgen har jeg tænkt at sende dig et erende langt bort i skogen,“ sa han til Matti; „du gaar bortom tjernet og videre fremover,

til du faar se et berg; i det berget bor en risen, som skylder mig penger. Jeg har krævd ham flere ganger, og nu kan du sige jeg ikke vil vente længer, og at jeg har sendt dig for at hente pengene. Du faar ta med dig en stor sæk, saa du kan hente alt med én gang.“

Jo, det skulde Matti gjøre, og morgenen efter la han i vei, med en stor sæk paa ryggen. Da han hadde gaat en lang stund, kom han til berget som risen bodde i. Han lette baade høit og lavt, men kunde ikke finde nogen dør paa berget, og saa tænkte han at han fik banke paa.

„Hvem er det som vækker inig av min søvn?“ ropte risen. „Aa, det er nok mig,“ sa Matti; „jeg kommer for at hente de pengene du skylder min husbond herremanden.“

„Jeg skylder ikke bort nogen penger,“ ropte risen, og det var sandt nok, for herremanden hadde bare sendt Matti av gaarde forat risen skulde gjøre ende paa ham. Men Matti mente at risen fik punge ut med pengene likevel, for han vilde ikke komme hjem uten at ha fuldført sit erende. Da blev risen sint. Det blev et svært braak inde i berget, med én gang aapnet fjeldvæggen sig, og risen kom ut. „Jeg skal give dig penger jeg,“ sa han, og røk like paa Matti. Men Matti var ikke sen til at komme sig unda, og saa kom han bak paa risen, tok ham i nakken og puttet ham ned i sækken. Det hjalp ikke noget, alt det risen slog og spændte; Matti bandt vel for sækken, slengte den paa ryggen og bar risen hjem til herregaarden.

Imens sat herremanden hjemme og glædet sig

over hvor inderlig ful han hadde været; nu slap han at se Matti igjen, tænkte han. Men ret som det var, fik han øie paa Matti, som kom gaaende borte i skogbrynet med sækken paa ryggen. Da blev herremanden saa ræd, at han tok tilbens med det samme, alt det han orket, og løp fra baade gaard og grund; det vilde han heller end ha noget mere at gjøre med Sterke-Matti.

Da nu Matti kom frem til gaarden, og hørte at herremanden var rømt, saa tænkte han det ikke var nødvendig at passe paa risen længer. Han gik bort til stalddøren, løste op baandet paa sækken og slap risen ind i stalden til bjørnen og graabenen. „Hvor godt folk er, kommer godt folk efter,“ sa han; „nu kan du spænde hesten fore og ta med dig sauene.“ Risen var ikke sen til at komme ut av sækken, og løp til skogs med det samme, uten saa meget som at se sig om engang, og han ventet nok ikke paa at faa med sig hesten og sauene heller; de fôr avsted hver paa sin kant, dit de var kommet fra.

Da Matti var blit av med baade herremanden og risen og bjørnen og ulvene, saa gav han sig til at ringe med den store gaardsklokken, og da alle gaardsfolkene hadde samlet sig ute paa tunet, sa han til dem at herremanden var rømt, og at det var bedst de nu sørget for at ta ut aarslønningen sin. Han gik ind og hentet den store kisten som herremanden hadde pengene sine i, og da han hadde faat den ut paa tunet, spændte han bunden istykker, saa sølvdalerne trillet bort efter marken. Folkene var ikke sene om at sanke dem op, og det aaret slap de at klage paa aarslønningen. Men selv tok Matti ingenting.

Han hadde ikke tinget sig anden aarsløn, sa han, end at han skulde ha lov til at kneppe herremanden en gang paa næsen, og nu vilde han drage ut i den vide verden for at lete op husbonden og kræve lønnen av ham.

Han gik baade langt og længe, og tilslut kom han ned til stranden. Ute paa sjøen saa han en stor farkost, og i den sat en svær mand og fisket, med en diger trosse til snøre og et mastetræ til fiskestang. Det var meget til kar, tænkte Matti, og han syntes det skulde være moro at kjende denne manden.

„Aa hoi!“ ropte han utover. „Aa hoi! aa hoi!“ svarte manden i baaten; det hørtes likesom tordenen slog. „Jeg er noget grov i maalet,“ sa han. „Jeg er saa, jeg med,“ svarte Matti; „hvad er du for en kar?“ — „Aa jeg er nu fisker jeg,“ svarte den andre; „jeg holder paa at drage hvalfisk. Men hvem er du da?“ — „De kalder mig for Sterke-Matti,“ svarte Matti. „Nu nyss hadde jeg tjeneste hos en rik herremand, som jeg skulde faa kneppe paa næsen; men saa rømte han fra mig, og nu er jeg ute og leter efter ham. Hvad synes du, om vi slog følge?“ — Jo, mente fiskeren, det kunde nok la sig gjøre; „jeg har ikke faat saa meget som et nap idag,“ sa han, „og det kunde da være moro at se hvorledes du greier det med husbonden.“ Saa gjorde han op redskapen og rodde til land, drog baaten op i stranden og la i vei sammen med Matti.

Da de hadde gaat en stund, fik de se noget som glitret i solskinnnet og kom nærmere og nærmere. „Undres paa hvad det kan være for slag,“ sa Matti. „Vi faar se,“ sa fiskeren, og saa stanset de, for at

se nøiere efter. Da fik de se det var en stor, sterk, herdebred mand, som bar en blankskuret kobbergryte paa hodet. Den var stor og tung som en bryggende; men manden bar den saa let som det bare hadde været et eggeskal.

„Den karen ser ut til at være jevnsterk med os,“ sa fiskeren „Jeg skulde næsten tro det,“ sa Matti. „Skal vi spørge ham om han vil slaa følge med os?“ — „Ja, lad os det!“ svarte fiskeren, og saa spurte de om han vilde gi sig i lag med dem, og hvad han var for slags kar. „Jeg er kobbersmed,“ sa manden, og hilste nok saa pent med gryten; „men hvad er dere for folk da?“ De svarte da hvem de var, og kobbersmeden var straks villig til at følge med dem; saa drog de videre alle tre, og paa veien fortalte de hverandre om sine hændelser.

Da det led mot middagstid, blev Matti sulten, og saa spurte han de andre om de ikke skulde ta sig en hvil og faa sig noget mat. Jo, det syntes de andre kunde være noksaa bra, og saa blev de enige om at de skulde gaa ind i skogen og veide noget vildt til ferskmat. Da de hadde gaat et stykke, kom de til en vakker ungskog; inde i den var en grøn rydning, med en stor birk midt paa pladsen, og under birken var en klar kilde; der syntes de alle var en god hvileplads. Først gav de sig til at sanke ved, og da de saa hadde tændt op et baal og sat kobbergryten over varmen, blev de enige om at kobbersmeden skulde bli igjen og koke vandet, mens fiskeren og Matti drog hver paa sin kant for at faa fat i noget fisk og vildt. Smeden fyldte gryten med vand fra kilden og lot det koke op; men des mer det kokte,

des rødere blev det, og da det hadde kokt en stund, blev det rent rosenrødt. Dette syntes kobbersmeden var underlig; han tok sleven fuld, for at smake paa det, og da var det den bedste suppe som nogen kunde ønske sig. Saa løftet han gryten varsomt av ilden og satte den fra sig paa marken. Men i det samme kjendte han at nogen nappet ham i frakkeskjødet, og da han snudde sig og skulde se hvem det var, fik han se en dverg som stod der, en liten fyr med graa trøie og rød toplue.

„Hvad er du for en kar?“ spurte kobbersmeden. „Jeg bor her like ved,“ svarte dvergen, „og saa fik jeg se du holdt paa at koke suppe av kildevandet mit. Du kan vel gi mig en taar med?“ — „Det kan du gjerne faa,“ svarte kobbersmeden; „det monner vel ikke stort i gryten, det du æter.“

Dvergen kløv da op paa en stor sten, for at naa grytekanten; men aldrig saa snart hadde han sat munden til gryten, saa var den tom med én gang, uten saa meget som en draape paa bunden. Straks det var gjort, hoppet han ned i kilden, og blev borte med det samme.

En liten stund efter kom fiskeren og Matti tilbake. Fiskeren hadde med sig et knippe ørret, og Matti kom bærende med en elgekalv. Begge to var nu svært sultne, og da de saa at kjedlen var tømt, blev de ærgerlige, kan en vite, og tok til at skjende paa kobbersmeden, fordi han ikke hadde passet bedre paa.

Fiskeren mente det var en skam, at kobbersmeden ikke hadde kunnet faa tak i den vesle dvergen; nu skulde han koke maten, sa han, saa kunde de andre to ta sig en lur imens borte i smaaskogen.

Han satte da gryten paa varmen og fyldte den med vand fra kilden. Men det gik ikke anderledes med ham end med kobbersmeden. Vandet blev rødt denne gangen ogsaa, og da han tok en skvæt i sleven og smakte paa, saa var vandet blit til saa god suppe at han aldrig hadde smakt noget saa godt. Han løftet gryten varsomt av ilden og satte den ned paa marken; men saa kjendte han at nogen nappet ham i frakkeskjødet, og da han skulde snu sig, fik han se dvergen i den graa trøien og den røde top-luen. „Faar jeg lov til at smake?“ spurte dvergen. „Gjerne det, om du har lyst,“ svarte fiskeren, og gjorde sig færdig til at nappe ham, om han drak for meget. Men det gik like ens som forrige gangen: aldrig saa snart hadde dvergen sat gryten til munden, saa var den tom med det samme, og ikke saa meget som en draabe igjen, og dvergen blev borte i kilden. Fiskeren slog efter ham med sleven, men traf bare kobberkjedlen, saa den fôr langt bortover marken og skranglet ind i smaaskogen og vækket Matti og smeden.

„Hei da!“ ropte Matti, og kom springende; „hvad er det nu som er paaferde?“ — „Aa, det er nok denne dvergen som er ute igjen,“ svarte fiskeren, og saa maatte han da fortælle hvorledes det var gaat. Kobbersmeden ertet ham for dette; de blev sinte begge to, og hadde ikke Matti lagt sig imellem, hadde det blit et rent slagsmaal. Men saa sa Matti at nu kunde de andre to gaa bort og faa sig en blund i smaaskogen, saa skulde han koke maten.

Matti la paa varmen igjen, øste vand fra kilden op i gryten, satte elgekalven paa spet, og la fisken

paa gloen; men det gik nu som før: dvergen kom og bad om at faa smake paa suppen. Matti hadde lyst til at prøve om han ikke kunde lure dvergen, og saa sa han at han kunde faa lov til at ta en liten slurk, men heller ikke mere. Men det gik paa samme vis som før: dvergen tømte gryten med én gang, og saa hoppet han ned i kilden.

„Stop! stop! Ikke saa braat!“ ropte Matti, og dermed sprang han ut i kilden efter dvergen, saa spruten stod om ham.

Han sank like tilbunds, og fik bare saa vidt øie paa den røde topluen til dvergen, som smat gjennem en dør og skulde til at stænge den efter sig. Men Matti fik fæstet fingeren i dørsprækken, brøt saa op døren og løp efter dvergen gjennem en lang, hvælvet gang, som var oplyst med mange hundrede lamper, saa det glitret i veggene, for de var gjort av bare koraller og skjæl. Men Matti hadde ikke stunder til at se sig om; han rendte efter dvergen, alt det han orket; men den lille fyren var saa rask paa foten, saa Matti ikke naadde ham igjen, før han fik smøget gjennem den store kobberdøren som lukket for enden av gangen. Den slog han i laas efter sig, og døren var saa sterk at Matti ikke var god til at faa den op, og ikke fik han spændt den sund heller. Saa skyndte han sig tilbake, for at faa hjelp av fisken og kobbersmeden. Han stak hodet op av vandet og ropte paa dem; men han fik ikke noget svar, og da han skulde se efter, hadde de ætt op al maten og tat med sig kobbergryten. „Aa haa! var det slike folk?“ tænkte Matti; „men jeg raaker dere vel igjen engang her i verden!“

Nu mente han at han fik hjælpe sig selv. Han tok med sig en stor sten, og gik saa tilbake samme vei han var kommet. Da han stod ved kobberdøren igjen, tok han til at bende og bryte, det meste han orket; men porten vilde ikke op. „Jeg faar nok prøve paa en anden maate,“ tænkte han, og saa gik han et par steg tilbake og kastet stenen av al sin magt midt i dørspeilen, saa døren gik i knas. Dvergen hadde hele tiden staat bak den og stemt imot; men nu tok han tilbens, og Matti efter. Indenfor døren var en stor sal med gulv og vægger av rød sten; alt var rødt derinde og oplyst av mange tusen vokslys. Midt i salen var en stor springbrønd, som sprutet roserødt vand høit op mot taget. Men Matti gav sig ikke tid til at se paa dette; han sprang efter dvergen, gjennom det ene rummet efter det andre, opover trapper og nedover trapper, til de kom til en stor gulddør, som dvergen smat igjennem; men da var Matti saa tæt i hælene paa ham saa han ikke fik tid til at lukke den igjen efter sig. De kom da begge paa én gang ind i et litet hvælvet rum, hvor det stod en muret ovn, og paa den stod en pande med noget som kokte.

„Vil du nu gaa din vei, saa skal du faa halvdelen av alt det jeg eier,“ ropte dvergen. „Først skal du ha noget for suppen du drak op,“ svarte Matti. „Ja ja,“ sa dvergen, „siden du ikke vil gaa med det gode, saa skal jeg vel merke dig slik at du skal kjende det,“ og dermed røk han paa Matti. Og dvergen, saa liten han var, var saa sterk, at Matti aldrig kunde tænkt det var saa store kræfter i saa liten krop. Nu blev det et svært basketak; snart var dver-

gen ovenpaa, og snart Matti; men tilslut blev nu Matti den sterkeste likevel; han fik dvergen under sig og satte knæet paa bringen hans. Ret som det var, hørte han det sukke saa saart borte i en ro, og da han skulde se efter, fik han se den vakreste prinsesse; hende hadde dvergen bortført.

Nu da Matti hadde overmagten, tænkte han det var bedst at gjøre det av med dvergen med det samme, og da det var gjort, omfavnet prinsessen Matti og kysset ham, og sa at han var hendes redningsmand. For hun var datter av kongen der i landet, som bodde i sit slot paa den andre siden av skogen; dvergen hadde bortført hende, engang hun var ute og gik sammen med lekesøstrene sine. De var kommet til kilden; der hadde prinsessen sittet og speilet sig i vandet; men med én gang hadde hun kjendt at nogen tok hende om livet, og før hun fik snudd sig, for at se hvem det var, hadde dvergen hoppet ned i kilden med hende og gjemt hende dernede.

Hun lovet Matti at hun vilde ha ham til mand og ingen anden. Men før Matti gik bort fra dvergehulen, puttet han lommerne fulde av kostbare stener og anden rigdom, og det han ikke kunde faa i lommerne, det puttet han ned i støvleskafterne og indunder hatten. Og saa skulde de avsted, for at finde faren til prinsessen. De gik gjennom gangene; men da sluknet lysene, og da de kom ind i den store marmorsalen, var det ikke mer end saavidt de fandt frem i mørket; men med det samme de var kommet ut av den sidste døren, hørte de et smeld bak sig, likesom hele hulen var raset ned, og da de skulde

se sig om, var hverken hule eller kilde at se, og de stod ved en rød grind midt i skogen.

Da de kom frem til slottet, hvor prinsessens far bodde, blev den gamle kongen hjertelig glad, kan en vite, nu da han fik igjen datteren, som han mente var død for længe siden. Da han hørte prinsessen vilde gifte sig med ham som hadde frelst hende, gav han sit samtykke med det samme. Matti blev den gjæveste mand i riket næst efter kongen og høvedsmandsmand for krigsmagten baade tillands og tilvands. Og saa blev det turet bryllup baade vel og længe.

Men en av bryllupsdagene, mens dansen gik som bedst, kom kongen ind og sa til brudgommen at det stod to fremmedkarer utenfor, som vilde tale med ham. Det var kobbersmeden, fiskeren, og herremanden som Matti hadde tjent hos; de kom alle tre for at faa tjeneste i kongsgaarden. Men da Matti fik se dem igjen, sa han at nu skulde de faa sin straf alle tre, fordi de hadde været saa onde og falske. Fiskeren tok han og kastet langt ut i sjøen, saa han sank tilbunds og blev hængende fast i leren; der sitter han nu og maser for at komme op, og da rører han op sjøen, saa den bryter med store bølgeskavler. Kobbersmeden tok han og slengte høit op paa himmelen, midt imellem de mørkeste skyene; der sitter han fast og kan ikke komme ned igjen; men hver gang han blir sint, saa slaar han paa kobbergryten, og da siger folk at det tordner. Saa var det bare herremanden igjen; ham slengte Matti op i maanen, og der blev han sittende fast. Manden i maanen, som vi jo alle har set, det er ingen anden end herremanden.
